

АНОТАЦІЯ

Хаврат М. С. Правові основи поліцейського співробітництва держав-членів ЄС. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 293 – Міжнародне право (Галузь знань – 29 Міжнародні відносини). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2020.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню питань, що стосуються правової основи поліцейського співробітництва держав-членів Європейського Союзу. У роботі досліджено генезу правової основи поліцейського співробітництва держав-членів ЄС з моменту функціонування його на рівні Європейського Співтовариства. Акцентовано увагу на положеннях Шенгенської угоди 1985 р., установчих договорів, зокрема Маастрихтського договору 1992 р., Амстердамського договору 1997 р., Лісабонського договору 2007 р., підкреслено значимість реформування установчих договорів, наслідком чого стала зміна вектору взаємодії поліцейських органів і переорієнтація на наднаціональне регулювання. Проведено ґрунтовний аналіз стратегічних документів, прийнятих інтеграційним утворенням, зокрема, План дій по боротьбі зі злочинністю 1997 р., План дій 1998 р., підкреслено значення Стратегії Європейського Союзу щодо попередження організованої злочинності і боротьби з нею: на початку нового тисячоліття 2000 р. Акцентовано увагу на тому, що держави-члени ЄС є учасниками низки міжнародних угод універсального і регіонального характеру у сфері протидії організованим злочинності, що слугує додатковим підґрунтям у розширенні цієї співпраці за межі ЄС та створення «розширеної коаліції» у протидії злочинності. Розкрито сутність Політичних циклів ЄС щодо серйозної й організованої злочинності, які мають за мету надання допомоги державам-членам у здійсненні чинного законодавства про транскордонне співробітництво щодо серйозної та організованої злочинності.

Проаналізовано правову основу у сфері забезпечення безпеки Союзу (Стратегія внутрішньої безпеки ЄС 2003 р., Стратегія внутрішньої безпеки ЄС на період 2015-2020 рр., Доповідь про хід роботи щодо створення ефективного і справжнього Союзу безпеки COM(2019) 353 final, Стратегія внутрішньої безпеки ЄС на період 2015-2020 рр. тощо) й зазначено, що поліцейські органи, нарівні зі збройними силами, жандармерією, воєнізованими формуваннями, президентською охороною, розвідувальними органами і службами безпеки, береговою охороною, митною службою тощо, є невід'ємною складовою механізму безпеки Союзу, оскільки мають за завдання захист прав і свобод громадян, за потреби, й інститутів ЄС; протидію організованій злочинності. Задля цього, вони повинні діяти відповідно до зобов'язань про взаємну підтримку і солідарність, яка включає в себе вирішення завдань, що мають як внутрішній, так і зовнішній вимір, серед яких: тероризм, гібридні загрози, кібербезпека, організована злочинність й управління зовнішніми кордонами.

Проаналізовано установчі договори ЄС, «спеціалізовані» акти, що охоплюють сферу окремих транснаціональних злочинів (тероризм, наркобізнес, торгівля людьми, фінансові злочини, зокрема шахрайство, корупція; екологічні злочини, контрабанда мігрантів), які регламентують співпрацю правоохоронних органів держав-членів ЄС у протидії *сучасним загрозам*. Зважаючи на тісний зв'язок злочину тероризму і безпекою громадських місць, проаналізовано акти ЄС у цій сфері (План дій щодо захисту громадських місць, Глобальна контртерористична стратегія тощо), підкреслено, що суттєве значення для покращення поліцейської співпраці у сфері забезпечення порядку при проведенні масових заходів є розробка практичних рекомендацій, що стосуються поведження поліцейських під час футбольних матчів міжнародного масштабу, захисту громадських діячів тощо. Зважаючи на важливість обміну такою інформацією, зосереджено на ролі Глобального контртерористичного форуму у цій сфері. Значено, що невід'ємною складовою співпраці є поєднання правової, організаційної і

практичної складової співпраці правоохоронних органів держав-членів ЄС. Прикладами належної практики протидії організованих злочинності, зокрема, у сфері протидії контрабанді мігрантів, є проведення операцій, спрямованих на попередження та виявлення випадків нелегального ввозу мігрантів (операції «Верстек», Муга», «Сахар», «Міленіум» та ін.); у сфері підтримання безпеки таким прикладом є проведення операції EUNAVFOR MED operation Sophia, направленої на зрив ділових моделей контрабанди мігрантами та торгівлі людьми; у сфері незаконної торгівлі зникаючими видами тварин, лісових матеріалів є Операція COBRA III, що стала, найбільшою у світі скоординованою міжнародною правоохоронною операцією, спрямованою проти транснаціональних злочинів в екологічній сфері тощо.

Розкрито форми і напрямки поліцейського співробітництва держав-членів Європейського Союзу. Зазначено, що поліцейське і судове співробітництво держав-членів ЄС здійснюється через національні поліцейські сили, прикордонні служби або судові органи шляхом обміну інформацією, забезпечення доказової бази, надання допомоги та затримання і передачі, осіб, які розшукуються. Серед напрямків співробітництва акцентовано на таких як: обмін інформацією між поліцією з використанням різних інформаційних систем (Шенгенська інформаційна система (SIS), Інформаційна система Visa (VIS), PNR (ім'я пасажера) та ін.); оперативне співробітництво між правоохоронними органами держав-членів; спільні слідчі групи; співпраця між підрозділами спеціального призначення; мережі національних спеціалізованих підрозділів; центри співпраці поліції та митниці тощо. Досліджено організаційно-правову основу поліцейського співробітництва держав-членів ЄС. Акцентовано увагу на тому, що організаційно-правовий механізм з протидії злочинності в ЄС має складну систему. Так у Союзі функціонують «загальні (універсальні)» інституції з протидії злочинності, зокрема Європол, ENISA, OLAF, EMSC та ін., які координують співпрацю, надають допомогу правоохоронним органам держав-членів ЄС, зокрема судовим, митним та ін. Разом із тим, особливістю

діяльності ЄС у протидії окремим злочинам є створення «вузькопрофільних» структур (напр.: неформальна мережа з протидії екологічній злочинності – «EnviCrimeNet» з метою надання більшого імпульсу у цій галузі співпраці правоохоронних органів; оперативна група Mare (JOT MARE), Центр по боротьбі з серйозною й організованою злочинністю Європолу (ESOC), Спільна цільова група по боротьбі з кіберзлочинністю (J-CAT) та ін.).

У роботі проаналізовано положення законодавства ЄС, міжнародних актів універсального і регіонального характеру, присвячених правовому статусу співробітників поліції ЄС. Охарактеризовано акти, що визнаються стандартами поведінки поліцейських. Зазначено, що при підборі поліцейського персоналу має дотримуватися принцип гендерної рівності. Дотримання цієї норми базується на статті 23 Хартії основних прав Європейського Союзу 2000 р. Це право також гарантовано ДФЄС (ст. 157) та іншими законодавчими актами. Дисертантом виділено основні проблеми в правовому регулюванні діяльності працівників поліції, зокрема вказано на відсутність належної правової регламентації права на забезпечення особистої безпеки самих працівників поліції при виконанні покладених на них обов'язків, з огляду на ризики, що виникають під час масових санкціонованих і несанкціонованих заходів (футбольні матчі, мітинги, демонстрації тощо); у випадку вчинення терористичних актів; затримання осіб, які скоїли злочин. Розглянуто практику Європейського суду з прав людини щодо дотримання співробітниками поліції наданих їм повноважень. Акцентовано увагу на підготовці працівників поліції держав - членів ЄС, зокрема на кваліфікаційних вимогах, що висуваються до поліцейських серед яких: компетентність, професійний досвід, орієнтованість на цілі поліції; розуміння соціальних, культурних і громадських проблем; здатність виявляти розважливість, відкритість, зрілість, почуття справедливості, комунікативні здібності та ін. Наголошено на представленні в поліцейському контингенті представників національних меншин, жінок задля врахування інтересів цільових груп населення.

Підкреслено значимість Агентства ЄС з навчання співробітників правоохоронних органів (CEPOL), що об'єднує мережу навчальних закладів для співробітників правоохоронних органів у державах-членах ЄС та надає їм підтримку в проведенні первинної підготовки за пріоритетами в галузі безпеки, співпраці правоохоронних органів і обміну інформацією. Агентство уповноважене на співпрацю з органами ЄС, міжнародними організаціями та третіми країнами з метою здійснення навчання та підготовки, спрямованої на попередження та викорінення сучасних загроз безпеці держав-членів і Союзу в цілому.

Зважаючи на ту обставину, що сьогодні вимагає від поліцейських органів досконалої обізнаності як наднаціонального законодавства ЄС, так і міжнародно-правових норм, що стосуються діяльності правоохоронних органів і регламентують права осіб, які потрапили до сфери компетенції правоохоронних органів (осіб, які скоїли злочин, жертви), проаналізовано акти, що містять вимоги до працівників поліції держав-членів Європейського Союзу щодо дотримання прав людини при виконанні покладених на них обов'язків. Розглянуто практику Європейського суду з прав людини у цій сфері, яка є обов'язковою до виконання на національному рівні, що у свою чергу сприяє підвищенню дисциплінованості працівників поліції, сумлінному дотриманню ними законодавства ЄС, положень міжнародних договорів, що є стандартами у сфері поведіння поліцейських при виконанні покладених на них обов'язків.

Ключові слова: гарантії, гендерна рівність, громадський порядок, забезпечення безпеки, інституційна основа, напрямки співпраці, органи поліції, правопорядок, права людини, працівники поліції, протидія злочинності, співробітництво, статус, стандарти поведіння.